

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Afrahat "O święcie Paschy" (Demonstratio XII. De paschate. Patrologia syriaca I, 505-540)

Author: Andrzej Uciecha

Citation style: Uciecha Andrzej. (2017). Afrahat "O święcie Paschy" (Demonstratio XII. De paschate. Patrologia syriaca I, 505-540). "Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" (z. 1 (2017), s. 5-18).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ks. ANDRZEJ UCIECHA
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny

AFRAHAT, O ŚWIĘCIE PASCHY (DEMONSTRATIO XII. DE PASCHATE. PATROLOGIA SYRIACA I, 505-540)

APHRAHAT, *ON THE PASSOVER (DEMONSTRATIO XII. DE PASCHATE.
PATROLOGIA SYRIACA I, 505-540)*

ABSTRACT:

Mowa *O święcie Paschy* zamieszczona została w drugiej części *Demonstrationes* Afrahata i rozpoczyna się zgodnie z porządkiem akrostychicznym od dwunastej w kolejności alfabety syryjskiego litery *lōmad*. Perski Mędrzec konsekwentnie wykorzystuje argumentację biblijną i wyraźnie nawiązuje do swojej poprzedniej mowy (*De circumcissione*). W wykładzie na temat paschy podstawą Afrahatowej polemiki z nauczaniem żydowskim jest poważny zarzut lekceważenia nakazów prawa i proroków. Naród Wybrany i jego nauczyciele odrzucili Boże polecenie świętowania paschy wyłącznie w Jerozolimie i w ten sposób utracili przywilej wyłącznego wybrania, stając się nieczystymi jak wiele innych narodów pogańskich. Afrahat oskarża Żydów o celowe fałszowanie Bożego prawa. Ekskluzywizm Narodu Wybranego w Starym Przymierzu zostaje zastąpiony uniwersalizmem „Kościoła ludów” w przymierzu Chrystusa. W nauczaniu Mędrca koncepcja szabatu ściśle łączy się z ideą chrześcijańskiej Paschy, która w Mezopotamii nie była obchodzona jako dzień zmartwychwstania Chrystusa, ale jako święto Jego śmierci.

The Homily “On the Passover” is included in the second part of Aphrahat’s “Demonstrationes” and it begins with the *lōmad*, the twelfth letter of the Syriac alphabet. The Persian Sage refers clearly to the preceding homily (*De circumcissione*) and consistently applies the biblical argumentation. In his discourse on the Passover, Aphrahat opposes the Jews, charging them with disregard for the Law and the prophets.

According to him, the Chosen Nation and its teachers rejected the God’s command to celebrate the Passover in Jerusalem only. In effect, the Jews lost their exclusive chosenness and became defiled as the Gentiles. Moreover, Aphrahat accuses the Jews of deliberate forgery of the God’s law. Exclusiveness of the Chosen Nation in the Old Covenant has been replaced by the „universalism of the peoples” in the Covenant of Christ. In the teaching of the Sage the idea of Sabbath is strictly connected with the Christian Passover, which in Mesopotamia was celebrated not as a day of Christ’s resurrection, but as a remembrance of His death.

Wstęp

Badacze twierdzą zgodnie, że dziewięć *Demonstrationes* drugiej części dzieła Afrahata skierowanych było przeciw Żydom¹. Perski Mędrzec z naciskiem podkreśla czasową, a więc przemijalną wartość żydowskich praktyk i obrzędów obrzezania, Szabatu i postu². *Demonstratio* o święcie Paschy nosi nazwę w edycji krytycznej *De paschate* (ܕܗܦܫܬܐ) i następuje bezpośrednio po omówieniu chrześcijańskiego znaczenia szabatu w Mowie XI. Homilia³ rozpoczyna się zgodnie z porządkiem akrostychicznym przyjętym przez Afrahata od dwunastej w kolejności alfabetu syryjskiego litery *lōmad*: „Mojżeszowi (ܡܘܝܫܐ) rozkazał Pan ...”⁴. Powołanie się już w pierwszym zdaniu na Mojżesza jako ludzkiego prawodawcy, który przekazuje nakazy Boskiego Prawodawcy, jest symptomatyczne i nie wydaje się tutaj przypadkowe. Perski Mędrzec konsekwentnie wykorzystuje argumentację biblijną i wyraźnie nawiązuje do swojej poprzedniej mowy (*De circumcisione*), w której kluczową postacią wyjaśniającą istotę prawdziwego obrzezania jest patriarcha Abraham [por. 11,1 (468,1); 11,12 (504,16-21)]. Postawa tych obu postaci, jak i innych sprawiedliwych Starego Przymierza, zwanych „zbawcami ludu” [przykład Jozuego, syna Nuna, por. 11,12 (504,15)], przygotowuje

¹ Por. M.J. Pierre, *Aphraate le Sage Persan. Les Exposes*, t. 2: XI-XXIII, Sources Chrétiennes [dalej: SCH] 359, Paris 1989, s. 75, przyp. 1. Zarys historii badań teologiczno-literackich relacji między Afrahatem a rabinami babilońskiej diaspory – por. I. Hausherr, *Aphraate (Afrahat)*, w: *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, t. I, Paris 1937, kol. 746; P. Bruns, *Aphrahat*, w: *Lexicon für Theologie und Kirche* [dalej: LThK] I, Freiburg 1993, kol. 803; I. Ortiz de Urbina, *Afraate*, LThK I, Freiburg 1957, kol. 687; J. Parisot, *Aphraate ou Pharhad*, *Dictionnaire de théologie catholique* I/2, Paris 1903, kol. 1459; A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, Katowice 2002 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3), s. 14-16; A. Vööbus, *Aphrahat*, „Jahrbuch für Antike und Christentum” 3 (1960), s. 153. Na temat formalno-treściowych związków polemiki Afrahata z nauczaniem babilońskich rabinów – por. S. Funk, *Die haggadischen Elemente in den Homilien des Aphraates*, Wien 1891, s. 53; F. Gavin, *Aphraates and the Jews*, „Journal of the Society of Oriental Research” 7 (1923), s. 95-166; L. Ginzberg, *Die Haggada bei den Kirchenvätern und in der apokryphischen Literatur*, „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums” 42 (1899); J. Parisot, *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², s. XLI-XLIX; G. Richter, *Über die älteste Auseinandersetzung der syrischen Christen mit den Juden*, „Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche” 35 (1936), s. 101-114; M. Simon, *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l’empire romain (135-425)*, Paris 1948, s. 198-206, 369-379; J.G. Snaith, *Aphrahat and the Jews*, w: *Interpreting the Hebrew Bible. Essays in honour of E.I.J. Rosenthal*, Cambridge 1982, s. 235-250; A. Spijkerman, *Afrahat der Persische Weise und der Antisionismus*, „Studii biblici franciscani liber annuus” 5 (1954/1955), s. 191-212.

² Por. N. Koltun-Fromm, *A Jewish-Christian Conversation in Fourth-Century Persian Mesopotamia*, „Journal of Jewish Studies” 47 (1993), s. 45-63; M.R. Niehoff, *Circumcision as a Marker of Identity: Philo, Origen and the Rabbis on Gen 17,1-14*, „Jewish Studies Quarterly” 10/2, Tübingen 2003, s. 89-123.

³ Por. W. Witakowski, [rec.] Andrzej Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata* [= *Ascetic teaching in Aphrahat’s „Expositions”*], Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2002, 192 pp., „Hugoye. Journal of Syriac Studies” 11/2 (2008), s. 253.

⁴ Prawie identyczne formalnie i treściowo jest zdanie rozpoczynające *Demonstratio* XIII *De sabbato*: „Pan rozkazał Mojżeszowi...” – por. Aphraates, *Demonstratio* 13,1, PSyr 1, 541, 1.

na przyjście Chrystusa, Jedyne „Zbawcy ludów” [por. 11,12 (504,15-16)]. W wykładzie na temat paschy podstawą Afrahatowej polemiki z nauczaniem żydowskim jest poważny zarzut lekceważenia nakazów prawa i proroków: „(...) gdy Izrael przebywał w swoim kraju, nie wolno mu było obchodzić paschy jak tylko w samej Jerozolimie, w tych dniach zaś rozproszony wśród wszystkich narodów i języków, między nieczystymi i nieobrzezаныmi, jedzą swój chleb w nieczystości wśród narodów, jak o nich mówił Ezechiel, gdy On dał mu znak, aby jadł jego chleb w nieczystości” [12,3 (508,23–509,4)]. Naród Wybrany i jego nauczyciele odrzucili Boże polecenie świętowania paschy wyłącznie w Jerozolimie i w ten sposób utracili przywilej wyłącznego wybrania, stając się nieczystymi jak wiele innych narodów pogańskich. Demaskując fałsz żydowskiego rozumowania, Pers nie ukrywa emocji i pozwala sobie na drwinę: „Teraz zapytam Cię, mądry nauczycielu ludu (ܡܕܝܢܐ ܕܥܡܐ ܕܡܕܝܢܐ)⁵, który nie zgłębiasz słów prawa: kiedy wypełniło się to, że Bóg pobudził do zazdrości swój lud ludem, który nie był ludem, i kiedy On ich rozniewał ludem głupim? Jeśli jesteś zazdrosny o lud, który pochodzi z ludów, to [tym samym] dopełniasz słowo Pisma, które wcześniej zaznaczył Tobie Mojżesz w Księdze. I jeśli obchodzisz paschę, gdziekolwiek jesteś na obczyźnie, wtedy obchodzisz ją, przekraczając przykazanie” [12,3 (512,2-11)]. Afrahat oskarża swego przeciwnika i jego naród o celowe fałszowanie Bożego prawa. Kierowany zazdrością i ulegający lenistwu „mądry nauczyciel ludu” nie potrafi wyjaśnić tajemnic ukrytych w Piśmie Świętym. Miejsce odrzuconego przez niezrozumienie i nieposłuszeństwo Izraela zajął Kościół ludów⁶. Należy przypomnieć, że w *Mowach* Afrahata koncepcja Kościoła miała charakter wyraźnie judeo-chrześcijański. Chrześcijańskiej liturgii zagrażały atrakcyjny rytualizm i kuszący formalizm judaistyczny. Te zagrożenia pochodziły ze strony wpływowych religijnie i społecznie gmin diaspory żydowskiej i tkwiły w psychice konwertytów. Oba te czynniki tworzyły niebezpieczną siłę oddziaływającą na kondycję moralno-religijną i wnikającą w myślenie wiernych Kościoła⁷. Pers ostrzegał chrześcijan przed niebezpieczeństwem ulegania paschalnej teologii Żydów i przejmowania jej. Zgodnie z nakazem zawartym w Wj 12 Izraelici świętowali Paschę 14 dnia miesiąca Nisan i przez siedem kolejnych dni spożywali chleb niekwaszony. Jednak z powodu ich niewierności przymierze i ekonomia ST straciły swój zbawczy sens, a przepisy obchodzenia Paschy zestarzały się. Odtąd prawdziwym barankiem paschalnym jest Chrystus. Tajemnica starej paschy baranka została zastąpiona nową

⁵ „mądry nauczycielu ludu” – identyczne określenie żydowskiego adwersarza por. Aphraates, *Demonstratio* 18,4, PSyr 1, 825,7-8.

⁶ Por. J. Neusner, *Aphrahat and Judaism. The Christian-Jewish Argument in Fourth-Century Iran*, Leiden 1971 (Studia Post-Biblica 19), s. 31.

⁷ Por. A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, Katowice 2002 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3), s. 61. Afrahat polemizuje z judaizmem babilońskich żydów, ale jego argumenty mają względny charakter: „Tak więc przez to niewiele, co ci napisałem, chciałem ci dać takie przeświadczenie: nie chodziło o to, aby cię niepokoić dysputami na słowa, które nie przynoszą żadnego pożytku, lecz abyśmy z czystym sercem strzegli przykazań, świąt i pór codziennych zwyczajów” [12,13 (540,3-6)].

paschą Chrystusa: „Otóż wielu mąci umysły ludzi naiwnych i niewiedzących, jak należy rozumieć i obchodzić ten wielki świąteczny dzień. Baranek prawdziwy to nasz Zbawiciel” [12,5 (516,5-9)]. Pers przekonuje niepewnych i teologicznie zdezorientowanych chrześcijan („ludzi naiwnych”⁸) i dowodzi bezsensu zachowywania 14 Nisan. Ci, którzy są ugruntowani w wierze i odporni na żydowską propagandę, nie mają problemów ze zrozumieniem tajemnicy prawdziwej paschy, która przypada nazajutrz, czyli 15 Nisan: „Dla nas bowiem wielki dzień to piątek. Zgodnie bowiem z rachubą miesięczną dzień ukrzyżowania, gdy cierpiał nasz Zbawiciel i przebywał wśród umarłych, to noc i dzień piętnastego, od godziny szóstej w piątek aż do jutrenki pierwszego dnia tygodnia. W pierwszy dzień tygodnia, czyli szesnastego, zmartwychwstał, ponieważ o świcie czternastego spożył paschę ze swoimi uczniami zgodnie z Prawem Izraela. W ten to piątek, dnia czternastego, został osądzony aż do godziny szóstej i ukrzyżowany w ciągu trzech godzin. I zstąpił do umarłych w noc, która rozświetliła dzień piętnasty. I w dniu szabatu, czyli piętnastego, przebywał wśród umarłych. A w noc, która rozświetliła pierwszy dzień tygodnia, to jest szesnastego, zmartwychwstał i ukazał się Marii Magdalenie (por. J 20,11-18) i dwóm spośród uczniów, którzy szli drogą (por. Łk 24,13-32). Niech więc zrozumie ten, któremu zdarza się niepokoić na temat tych dni: o świcie czternastego nasz Pan obchodził paschę, jadł i pił ze swoimi uczniami. Jednak od chwili, gdy kogut zapiał, już więcej nie jadł ani nie pił, ponieważ pochwycili Go i zaczęli sądzić. I jak już ci to wyjaśniałem, dzień piętnasty, noc i dzień, przebywał wśród umarłych” [12,12 (536,7-537,7)]. Należy zwrócić uwagę na chronologię męki Chrystusa, w której Afrahat zachowuje kompromis między narracją synoptyczną a wersją Janową. 14 dzień miesiąca przypadał między wieczorem w czwartek a zmrokiem w piątek, jak podaje św. Jan. Synoptycy zaś przekazują, że Chrystus spożył swoją paschę/ostatnią wieczerzę z uczniami w czwartek wieczorem⁹. W nauczaniu Mędrca koncepcja szabatu ściśle łączy się z ideą chrześcijańskiej Paschy, która w Mezopotamii nie była obchodzona jako dzień zmartwychwstania Chrystusa, ale jako święto Jego śmierci. Takie rozumienie Paschy w *Demonstrationes* skutkowało tym, że w dyskusjach na temat szabatu nieznana jest zmiana nazwy „siódmy dzień” na „pierwszy dzień”¹⁰. Wydaje się, że dyscyplinarne konsekwencje przyjętej i propagowanej w Kościele Afrahata egzegezy są ważne, ale bardziej znacząca pozostaje eklezjologia zastąpienia: „Kim jest ten wielobarwny ptak (por. Jr 12,9), pytam Ciebie? Otóż wielobarwny ptak (ܩܕܝܫܐ ܕܥܝܪܐ) to Kościół ludów (ܩܕܝܫܐ ܕܥܝܪܐ). Zobacz, dlaczego nazwał go wielobarwny: ponieważ jest zgromadzeniem wielu języków i zbliżeniem odległych ludów” [12,4 (512,17-21)]. Ekskluzywizm Narodu Wybranego w Starym Przymierzu zostaje zastąpiony uniwersalizmem „Kościoła ludów” (ܩܕܝܫܐ ܕܥܝܪܐ) w przymierzu Chrystusa.

⁸ syr. ܩܕܝܫܐ ܕܥܝܪܐ Parisot tłumaczy „simplicium et imperitorum mentis” (PSyr 1, 515).

⁹ Por. G.A.M. Rouwhorst, *The Date of Easter in the Twelfth Demonstration of Aphraates*, „*Studia Patristica*” XVII/3, ed. E.A. Livingstone, Peeters, Leuven 1993, s. 1374.

¹⁰ Por. E. Lizorkin, *Aphrahat's Demonstrations: A Conversation with the Jews of Mesopotamia*, Lovanii 2012, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 642, Subsidia 129, s. 193.

Ta definitywna zmiana wymaga od uczniów Chrystusa jednoznacznej odpowiedzi i odrzucenia zwyczajów, które utraciły zbawczy sens.

Wydania tekstu

Wright W., *The Homilies of Aphraates, the Persian Sage, edited from syriac manuscripts of the fifth and sixth century in the British Museum*, London 1864, s. 217-230 (ܐܦܪܬܐ – ܐܦܪܬܐ).

Parisot J., *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes* (Patrologia Syriaca 1), Paris 1894, 1980², kol. 505-540.

Przekłady nowożytne

Angielski:

Aphrahat, *Demonstrations, I*, HIRS India Series 28, Catholic Theological Studies of India 3. Changanassery: HIRS Publications 1999; Aphrahat, *Demonstrations*. Mōrān 'Eth'ō 23-24. Baker Hill, Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute, 2005. English translation by Kuriakose Antony Valavanolickal.

Aphrahat, *Demonstration XII* On the paschal sacrifice, w: J. Neusner, *Aphrahat and Judaism: The Christian-Jewish Argument in Fourth-Century Iran*, Leiden 1971, s. 31-40.

Francuski:

Aphraate le Sage Persan, *Les Exposés XI-XXIII*, Paris 1989, t. II (Sources Chrétiennes 359). Traduction du Syriaque, introduction et notes par Marie-Joseph Pierre, s. 569-588.

Niemiecki:

Aphrahat, *Unterweisungen XI-XXIII*, Freiburg 1991, Bd. 2 (Fontes Christiani 5/2). Aus dem Syrischen übersetzt und eingeleitet von Peter Bruns, s. 297-313.

Bibliografia

Bruns P., *Aphrahat*, w: *Lexicon für Theologie und Kirche*, Bd. I, Freiburg 1993, kol. 803; Bruns P., *Das Christusbild Aphrahats des Persischen Weisen*, Bonn 1990; Coulter J.R., *Jewish Christian Background of Aphrahat*, University of Denver 2003; Desprez V., *Początki monastycyzmu. Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efeckiego (431)*, t. 1-2, tłum. J. Dembska, Kraków 1999 (Źródła Monastyczne 21-22); Chavanis J.M., *Les lettres d'Afrahat, le sage de la Perse, étudiées au point de vue de l'histoire et de la doctrine (Dissertation)*, Lyon – Saint-Etienne 1908; Childers J.W., *Humility Begets Wisdom and Discernment. Character and True Knowledge in Aphrahat*, „*Studia Patristica*” 41 (2006), s. 13-22; Fic A., *Z rozprawy Afraatesa „O dziewictwie i świętości przeciwko Żydom”* (tłum., fragm.), „*Szkoła Chrystusowa*” 1 (1930), s. 262-268; Hausherr I., *Aphraate*

(Afrahat), w: *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, t. I, Paris 1937, kol. 746; Higgins M.J., *Aphraates' Dates for Persian Persecution*, „Byzantinische Zeitschrift” 44 (1951), s. 265-271; Kessel G.M., Pinggéra K., *A Bibliography of Syriac Ascetic and Mystical Literature*, „Eastern Christian Studies” 11, Leuven – Paris – Walpole, MA 2011; Koltun-Fromm N., *A Jewish-Christian Conversation in Fourth-Century Persian Mesopotamia*, „Journal of Jewish Studies” 47 (1993), s. 45-63; Lattke M., *Taufe und untertauchen in Aphrahats ܐܦܪܗܬܐ (tahwyātā)*, w: *Ablution, Initiation, and Baptism: Late Antiquity, Early Judaism, and Early Christianity = Waschungen, Initiation und Taufe: Spätantike, Frühes Judentum und Frühes Christentum*, ed. David Hellholm, Tor Vegge, Øyvind Norderval, Christer Hellholm (BZNW 176/I–III [Beihefte zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche]); Berlin – Boston: De Gruyter, 2011), s. 1115-1138; Lavenant R., *Aphraate (270?-345?)*, *Dictionnaire encyclopédique du christianisme ancien*, t. 1, s. 173-174; Leonhard C., *The Jewish Pesach and the Origins of the Christian Easter: Open Questions in Current Research*, Walter de Gruyter Berlin 2006 (Studia Judaica 35); Lizorkin E., *Aphrahat's Demonstrations: A Conversation with the Jews of Mesopotamia*, Lovanii 2012, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 642, Subsidia 129; Maude M., „Who were the B'nai Q'yâmâ?”, „The Journal of Theological Studies” 36 (1935), s. 13-21; Nedungatt G., *The Authenticity of Aphrahat's Synodal Letter*, „Orientalia Christiana Periodica” 46,1 (1980), s. 62-88; Neusner J., Chilton B., *The Intellectual Foundations of Christian and Jewish Discourse. The philosophy of religious argument*, London – New York 1997, s. VIII-XI; Neusner J., *The Jewish-Christian Argument in Fourth-Century Iran. Aphrahat on Circumcision, Sabbath, and Dietary Laws*, „Journal of Ecumenical Studies” 7,4 (1970), s. 282-298; tenże, *A History of the Jews in Babylonia. The Sasanian Period*, Leiden 1966–1970 (Studia Post-Biblica 11–12); tenże, *Aphrahat and Judaism. The Christian-Jewish Argument in Fourth-Century Iran*, Leiden 1971 (SPB 19); Ortiz de Urbina I., *Afraate*, w: *Lexicon für Theologie und Kirche*, Bd. I, Freiburg 1957, kol. 687; Parisot J., *Aphraates ou Pharhad*, w: *Dictionnaire de théologie catholique* I/2, Paris 1903, kol. 1457-9; Phenix R.R., *The Sermons on Joseph of Balai of Qenneshrin. Rhetoric and Interpretation in Fifth Century Syriac Literature*, Tübingen 2008 (Studien und Texte zu Antike und Christentum 50); Pierre M.J., *Thèmes de la controverse d'Aphraate avec les tendances judaïsantes de son Église*, w: *Controverses des chrétiens dans l'Iran sassanide (Chrétiens en terre d'Iran II)*, ed. Ch. Jullien, Cahiers de Studia Iranica 36, Paris 2008, s. 115-128; Rouwhorst G.A.M., *The Date of Easter in the Twelfth Demonstration of Aphraates*, *Studia Patristica* XVII/3, ed. E.A. Livingstone, Peeters, Leuven 1993; tenże, *The Quartodeciman Passover and the Jewish Pesach*, *Questions Liturgiques* 77 (1996) 3, 152-173; Simon M., *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l'empire romain (135-425)*, Paris 1948; Snaith J.G., *Aphrahat and the Jews*, w: *Interpreting the Hebrew Bible. Essays in honour of E.I.J. Rosenthal*, Cambridge 1982, s. 235-250; Vööbus A., *Aphrahat*, „Jahrbuch für Antike und Christentum” 1960, Bd. 3, s. 153;

Uciecha A., *Wątki polemiczne w pismach Afrahata i świętego Efrema*, w: *Chrześcijaństwo antyczne*, red. J. Drabina, (Studia Religiológica 39, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego MCCLXXXIX), Kraków 2006, s. 113-126; tenże., *Ascezyjna nauka w „Mowach” Afrahata*, Katowice 2002 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3); tenże, *Rola i znaczenie „córek przymierza” w Kościele Perskim IV i V wieku*, „*Verbum Vitae*” 19 (2011), s. 233-246; tenże, *Idea walki w ascezie „synów przymierza” na podstawie Mów Afrahata*, w: *Między sensem a bezsenssem ludzkiej egzystencji. Teologiczna odpowiedź na fundamentalne pytania współczesnego człowieka (VIII Kongres Teologów Polskich. Poznań, 13-16 września 2010 r.)*, Poznań 2012, s. 526-535; tenże, *Afrahat. O wierze (Demonstratio Prima. De fide)*, Patrologia Syriaca I, 5-45), „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 37,2 (2004), s. 158-170 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat. O miłości (Demonstratio Secunda. De caritate)*, Patrologia Syriaca I, 48-96), „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 39,1 (2006), s. 53-67 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat. O poście (Demonstratio Tertia. De ieiunio)*, Patrologia Syriaca I, 97-136), „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 42,1 (2009), s. 85-96 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat, O modlitwie (Demonstratio Quarta. De oratione)*, Patrologia Syriaca I, 137-182), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 43,1 (2010), s. 31-44; tenże, *Afrahat, O wojnach (Demonstratio quinta. De bellis)*, Patrologia Syriaca I, 184-237), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 43,2 (2010), s. 248-262; tenże, *Afrahat, O synach przymierza (Demonstratio sexta. De monachis)*, Patrologia Syriaca I, 240-312), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 44,1 (2011), s. 177-197; tenże, *Patriarchat i patriarchowie Seleucji-Ktezyfontu. Z dziejów starożytnego Kościoła w Persji*, „*Vox Patrum*” 32,58 (2012), s. 49-58; tenże, *Afrahat, O pokutujących (Demonstratio septima. De paenitentibus)*, Patrologia Syriaca I, 313-360), tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 46,1 (2013), s. 5-17; tenże, *Afrahat, List synodalny (Demonstratio XIV. Exhortatoria)*, Patrologia Syriaca I, 573-726), „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 46,1 (2013), s. 18-51 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *„Walka” Złego z „synami przymierza” na podstawie wybranych Mów Afrahata, perskiego Mędrca*, „*Vox Patrum*” 33,59 (2013), s. 209-223; tenże, *Wiara w pismach Afrahata*, „*Vox Patrum*” 34,61 (2014), s. 479-492; tenże, *Afrahat, O ożywieniu umarłych (Demonstratio octava. De resurrectione mortuorum)*, Patrologia Syriaca I, 361-405), „*Vox Patrum*” 34,61 (2014), s. 503-516 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat, O pasterzach (Demonstratio X. De pastoribus)*, Patrologia Syriaca I, 444-465), „*Vox Patrum*” 34,62 (2014), s. 593-602 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat, O pokorze (Demonstratio IX. De humilitate)*, Patrologia Syriaca I, 408-441), „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 47,2 (2014), s. 256-266

(tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, ܬܗܘܝܬܗ (*taḥwāythā*) jako metoda egzegetyczna w pismach Afrahata, perskiego Mędrca, „Biblica et Patristica Thoruniensia” 8,1 (2015), s. 65-80; tenże, „*Sen duszy*” w pismach Afrahata, „Vox Patrum” 35,63 (2015), s. 217-226; tenże, *Afrahāt, O obrzezaniu (Demonstratio XI. De circumcisione)*. Patrologia Syriaca I, 467-504), „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 48,2 (2015), s. 344-356 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahāt, O szabacie (Demonstratio XIII. De sabbato)*. Patrologia Syriaca I, 541-572), VoxP 36 (2016) t. 66, s. 513-526 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz).

Przekład¹¹

Mowa XII – O święcie Paschy

12,1 (505,1–508,6) Święty nakazał Mojżeszowi obchodzić paschę czternastego dnia pierwszego miesiąca. Rzekł bowiem do Mojżesza: „Rozkaż zgromadzeniu synów Izraela, aby każdy wziął jednorocznego baranka, baranka bez skazy; niech wezmą spośród jagniąt lub kozłat, i niech wszyscy synowie Izraela obchodzą paschę dla Pana” (Wj 12, 3.5-6). Powiedział więc Mojżeszowi: niech wezmą baranka od dziesiątego dnia miesiąca i niech go strzegą aż do czternastego dnia tego miesiąca. Niech go zabiją o zachodzie słońca i niech jego krwią skropią drzwi swoich domów, aby Niszczyciel nie wszedł do nich, gdy Niszczyciel przejdzie przez środek ziemi egipskiej. Niech całe zgromadzenie spożywa baranka w pośpiechu i niech spożywają go tak: ich biodra przepasane, sandały na ich nogach, laski w ich rękach (por. Wj 12, 6-7.11). Ostrzegł ich, aby jedli w pośpiechu, i aby nie jedli z niego nic surowego ani gotowanego w wodzie, lecz tylko pieczone w ogniu; i aby z nim nie wychodzili z domu; i aby nie łamali kości z niego (por. Wj 12,9.46).

I tak uczynili synowie Izraela: spożyli paschę czternastego dnia pierwszego miesiąca, czyli Nisan, miesiąca kwiatów, pierwszego miesiąca roku.

12,2 (508,7-21) Zobacz więc, mój przyjacielu, owe tajemnice, które zarządził Święty w obchodzeniu paschy¹², gdy ostrzegał ich przed wszystkimi swoimi prawami, mówiąc: w jednym domu niech będzie spożywana, abyście z nią nie wychodzili z domu (por. Wj 12,46). Tak też nakazał im Mojżesz: Gdy wejdziecie do ziemi, którą wam dał Pan, będziecie obchodzić paschę w swoim czasie (por. Wj 12,25). Nie wolno ci zabić baranka paschy w żadnym z twoich miast, lecz tylko w tym miejscu, które wybrał sobie Pan, Bóg twój (por. Pwt 16,5-6). Ty i twój dom będziesz się radował w twoje święto (por. Pwt 16,14). I to im jeszcze polecił: przybysz i najemnik nie będzie spożywał paschy, lecz niewolnik kupiony za pieniądze i należący do ciebie, gdy obrzezane zostanie ciało jego napletka, może spożyć paschę (por. Wj 12,44-45).

12,3 (508,22–512,12) Te tajemnice, mój przyjacielu, są wielkie i zadziwiające: gdy Izrael przebywał w swoim kraju, nie wolno mu było obchodzić paschy jak tylko w samej Jerozolimie, w tych dniach zaś rozproszony wśród wszystkich narodów i języków, mię-

¹¹ Przekładu dokonano z syryjskiego tekstu wydane go przez J. Parisot, *Aphraatis Sapientis...*, kol. 505-540.

¹² Parisot tłumaczy: „Vide autem, carissime, misteria quae in paschatis celebratione Sanctissimus instituit” – PSyr 1, 507; Bruns: „Sieh nur, mein Lieber, die Symbole, die der Heilige für das Halten des Pascha aufgetragen hat!” – Aphrahat, *Unterweisungen...*, s. 299.

dzy nieczystymi i nieobrzezаныmi, jedzą swój chleb w nieczystości wśród narodów, jak o nich mówił Ezechiel, gdy On dał mu znak, aby jadł jego chleb w nieczystości. [Ezechiel] zaś błagał, mówiąc: *O, Panie panów! Moja dusza nieskalana i żadne nieczyste mięso nie weszło do moich ust* (Ez 4,14). I powiedział Ezechielowi: To będzie znakiem: *Tak oto będą spożywać synowie Izraela swój chleb w nieczystości pośród ludów, wśród których ich rozpraszę* (Ez 4,13). Jak więc już powiedziałem, gdy Izrael był w swojej ziemi, nie wolno mu było zabijać paschy w każdym miejscu, lecz tylko przed jednym ołtarzem w Jerozolimie (por. Pwt 16,5), jak zatem dzisiaj może obchodzić tajemnicę paschy, gdy jest rozproszony pośród obcych ludów? Nie mają już pozwolenia! Tak oto [Bóg] świadczy o nich przez proroka: Na wiele dni synowie Izraela pozostaną bez ofiar i bez ołtarza, bez tego, kto ubiera efod i kto nakłada kadzidło (por. Oz 3,4). A do Jerozolimy powiedział: *Położę kres jej weselu, jej świętom, dniom nowiu i szabatom* (Oz 2,13). O arce przymierza powiedział: *Więcej już nie powiedzą «Arka przymierza Pana» ani wspominać ją będą, ani budować na nowo* (Jr 3,16). Skoro więc powiedział, żeby jej ani nie wspominać, ani odnawiać, ani przechowywać w sercu, dlaczego ośmielili się ją uczynić na nowo? Mojżesz przepowiedział o nich: *Pobudzę ich do zazdrości nie-ludem i rozgniewam ich głupim ludem* (Pwt 32,21). Teraz zapytam Cię, mądry nauczycielu ludu, który nie zgłębiasz słów prawa: kiedy wypełniło się to, że Bóg pobudził do zazdrości swój lud ludem, który nie był ludem, i kiedy On ich rozgniewał ludem głupim? Jeśli jesteś zazdrosny o lud, który pochodzi z ludów, to [tym samym] dopełniasz słowo Pisma, które wcześniej zaznaczył Tobie Mojżesz w Księdze. I jeśli obchodzisz paschę, gdziekolwiek jesteś na obczyźnie, wtedy obchodzisz ją, przekraczając przykazanie, gdyż napisano przeciw wam pismo odrzucenia¹³.

12,4 (512,13–516,2) Jeśli jednak nie jesteś przekonany, posłuchaj proroka Jeremiasza, który powiedział: *Odrzuciłem swój dom, opuściłem swoje dziedzictwo, oddałem umiłowaną mojej duszy w ręce jej nieprzyjaciół, ptak wielobarwny¹⁴ stał mi się moim dziedzictwem* (Jr 12,7-9). Kim jest ten wielobarwny ptak (ܩܕܝܫܐ ܕܥܡܐ ܕܥܝܪܐ), pytam Ciebie? Otóż wielobarwny ptak to Kościół ludów (ܩܕܝܫܐ ܕܥܡܐ). Zobacz, dlaczego nazwał go wielobarwny: ponieważ jest zgromadzeniem wielu języków i zbliżeniem odległych ludów. A jeśli nie jesteś przekonany, że ludy stały się dziedzictwem Boga, posłuchaj jeszcze, jak mówi Jeremiasz, gdy wzywa ludy i odrzuca Izraela. Powiedział więc: *Stańcie na drogach, popatrzcie i zapytajcie o ścieżki świata, i zobaczcie, która droga jest dobra: tą [drogą] idźcie. A wy mówicie: «Nie pójdziemy»* (Jr 6,16). I powiedział jeszcze: *Ustanowiłem wam strażników, abyście usłyszeli głos trąby. I powiedzieli: «Nie będziemy słuchać»* (Jr 6,17). Gdy więc synowie Izraela nie posłuchali go, zwrócił się do Kościoła ludów (ܩܕܝܫܐ ܕܥܡܐ). Rzekł bowiem: *Słuchajcie narody i poznajcie Kościół, który jest w nich* (Jr 6,18). I Dawid rzekł: *Wspomnij na Twój kościół, który dawno nabyłeś* (Ps 74,2). A Izajasz powiedział: *Posłuchajcie, narody, co uczynię, i poznajcie moje męstwo wy, którzy jesteście daleko* (Iz 33,13).

Izajasz mówił także o przyszłym Kościele wśród narodów; powiedział: *W dniach ostatecznych góra domu Pańskiego ustawiona zostanie na czele gór i na szczycie gór, i wszystkie ludy do niej pójdą* (Iz 2,2). Dlaczego zatem Izajasz mówił: *Posłuchajcie, narody, co uczynię, i poznajcie moje męstwo wy, którzy jesteście daleko. Grzesznicy zlekki się na Syjonie i drzenie spadło na bezbożnych* (Iz 33,13-14)? O cóż chodzi [w tym], że mieli słuchać tego, co czyni, i że dał poznać swoją siłę tym, którzy są daleko, i że przestraszył grzeszników na Syjonie, i że drzenie spadło na bezbożnych? [Chodzi o to, że] wzywa narody, aby przez nie pobudzić do zazdrości lud (por. Pwt 32,21), i pozwala poznać

¹³ Inaczej list rozwodowy – por. Jr 3,8.

¹⁴ Inaczej: pstry ptak.

swoją siłę tym, którzy są daleko, sprowadzając gniew, którym osądzi swój lud. I sprawi, że zlekną się grzesznicy na Syjonie, nazwanym Miastem Świętego (por. Iz 52,1), i że spadnie drzenie na bezbożnych, którymi są fałszywi prorocy, jak powiedziano o prorokach Jeruzalem: *Z nich wyjdzie bezbożność na całą ziemię* (Jr 23,15).

12,5 (516,3-18) Wysłuchałeś, mój przyjacielu, tego, co powiedziałem ci na temat tej paschy, której tajemnica została dana najpierw ludowi, a której prawda dzisiaj jest głoszona ludom [poganom]. Otóż wielu mąci umysły ludzi naiwnych i niewiedzących¹⁵, jak należy rozumieć i obchodzić ten wielki świąteczny dzień. Baranek prawdziwy to nasz Zbawiciel. Jednoroczny, w którym nie ma skazy (por. Wj 12,5). Jak o nim powiedział prorok: *Nie ma w nim żadnej nieprawości ani żadne oszustwo nie znajduje się w jego ustach, lecz Pan zechciał go upokorzyć i poddać cierpieniu* (Iz 53,9-10). A nazywa się go jednoroczny, ponieważ jest jak dziecko [daleko] od grzechów, jak powiedział do swoich uczniów: *Jeśli się nie odmienicie i nie staniecie jak te dzieci, nie wejdziecie do królestwa niebieskiego* (Mt 18,3). Izajasz zaś powiedział o człowieku sprawiedliwym: Dziecko, które zgrzeszy, umrze, jakby miało sto lat, aby zostało przekłete (por. Iz 65,20).

12,6 (516,19–520,5) Nasz Zbawiciel spożył paschę ze swoimi uczniami w zalecaną noc dnia czternastego. Znak paschy uczynił w prawdzie dla swoich uczniów. Po tym, jak odszedł od nich Judasz, wziął chleb, błogosławił i dawał swoim uczniom, mówiąc im: *To jest moje Ciało; bierzcie i jedzcie z niego wszyscy*. Również nad winem tak samo błogosławił i mówił im: *To jest moja Krew, Nowe Przymierze, za wielu wylana na odpuszczenie grzechów. Czyńcie to na moja pamiątkę, gdy będziecie się zbierali* (Mt 26,26; Mk 14,22-24; Łk 22,19-20; 1Kor 11,24-25). Nasz Pan to powiedział, zanim został zatrzymany, i powstał nasz Pan z miejsca, gdzie obchodził paschę (por. Mt 26,46; J 14,31), dając swoje ciało do spożycia i swoją krew do picia. Następnie oddalił się ze swoimi uczniami na miejsce, gdzie Go zatrzymano. Ten, który dał swoje ciało do spożycia i swoją krew do picia, został zaliczony do umarłych. Swoimi rękami nasz Pan sam dał swoje ciało do jedzenia i, zanim został ukrzyżowany, dał swoją krew do picia. Został zatrzymany w nocy czternastego dnia i osądzony przed godziną szóstą. Gdy nadeszła godzina szósta, skazano Go i wywyższono na krzyżu. Gdy go sądzono, nie powiedział ani nie dał żadnej odpowiedzi sądzącemu Go (por. Mt 26,62; 27,12-14; Mk 14,60-61; Łk 23,9).

Mógł powiedzieć i dać odpowiedź, lecz nie miał możliwości mówić Ten, którego zaliczono do umarłych. Od godziny szóstej aż do dziewiątej nastąpiły ciemności (por. Mt 27,45; Mk 15,33; Łk 23,44), i oddał swojego Ducha Ojcu o godzinie dziewiątej. I był wśród umarłych w nocy, która rozświetliła dzień piętnasty, noc szabat i cały dzień, i trzy godziny piątku. W nocy, która rozświetliła pierwszy dzień tygodnia, w tej godzinie, w której dał swoje ciało i swoją krew swoim uczniom, powstał spośród umarłych.

12,7 (520,6–521,7) Wyjaśnij nam zatem, mędrze, te trzy dni i trzy noce, gdy nasz Zbawiciel był wśród zmarłych. Oto bowiem my widzimy trzy godziny piątku, noc, która rozświetliła szabat, cały dzień i noc pierwszego dnia tygodnia, w której On zmartwychwstał. Wyliz mi więc, gdzie są owe trzy noce i trzy dni, bo oto w sumie jest jeden dzień i jedna noc. Wprowadzie nasz Zbawiciel rzekł: Podobnie jak Jonasz, syn Amathi¹⁶, przebywał we wnętrznościach ryby trzy dni i trzy noce, tak Syn Człowieczy będzie w sercu ziemi (por. Mt 12,40). Istotnie, od chwili, w której dał swoje ciało do spożycia i swoją krew do picia,

¹⁵ „Naiwni” chrześcijanie, obchodzący Paschę zgodnie z żydowski kalendarzem, powinni brać przykład z tych współbraci, którzy „mają zdrowe poglądy” – por. 12,12 (533,23-24).

¹⁶ Parisot tłumaczy „Jonas filius Amathi” (PSyr 1, 519).

są trzy dni i trzy noce. Była bowiem noc, gdy Judasz odszedł od nich (por. J 13,30) i gdy jedenastu Jego uczniów spożywało ciało naszego Zbawiciela i piło Jego krew, oto więc jedna noc, która rozświetliła piątek. Do szóstej godziny, w której go sądzono: to jeden dzień i jedna noc. Trzy godziny, gdy były ciemności, od godziny szóstej do dziewiątej, i trzy godziny po ciemnościach: oto dwa dni i dwie noce. Cała noc, która rozświetliła szabat, i cały dzień szabat. Nasz Pan wypełnił więc trzy dni i trzy noce pośród umarłych; a nocą pierwszego dnia tygodnia zmartwychwstał.

12,8 (521,8–525,4) Pascha żydowska jest dnia czternastego, dzień i noc; dla nas zaś wielki dzień Pasji to dzień piątku, dzień piętnasty, noc i dzień. Po święcie Paschy Izrael spożywa chleb niekwaszony przez siedem dni, aż do dwudziestego pierwszego dnia miesiąca (por. Wj 12,18), my zaś zachowujemy chleby niekwaszone jako uroczystość naszego Pana. Oni jedzą chleb niekwaszony z gorzkimi ziołami, nasz Zbawiciel zaś odrzucił ten kielich goryczy, a wziął całą gorycz ludów, gdy skosztował i nie chciał wypić. Żydzi wspominają swoje grzechy każdego roku, my zaś wspominamy ukrzyżowanie i znieważanie naszego Zbawiciela. Oni w czasie paschy wyszli z niewoli faraona, my zaś w dniu ukrzyżowania zostaliśmy uwolnieni z niewoli szatana. Oni ofiarowali baranka spośród owiec i przez jego krew zostali zachowani od niszczyciela, my zaś dzięki krwi doświadczonego Syna zostaliśmy uwolnieni od uczynków zepsucia, które popełnialiśmy. Dla nich Mojżesz był przywódcą, my zaś mamy Jezusa za przewodnika i Zbawiciela. Dla nich Mojżesz rozdzielił morze i mogli przejść (por. Wj 14,21-29), nasz Zbawiciel zaś rozdzielił Szeol i połamał jego bramy, gdy tam wszedł, otworzył je i przeszedł drogę przed tymi, którzy w niego wierzą. Dla nich została dana manna do jedzenia, dla nas zaś nasz Pan dał swoje ciało do spożycia. Dla nich stało się, że wypłynęła woda ze skały (por. Wj 17,2-7; Lb 20,2-13), dla nas nasz Zbawiciel sprawił, że wypłynęła woda żywa z jego wnętrza (por. J 7,38). Im obiecano ziemię Kanaan w dziedzictwo, nam zaś obiecano ziemię żywą na własność. Dla nich Mojżesz wywyższył miedzianego węża (por. Lb 21,9), aby każdy, kto na niego spojrzał, pozostał przy życiu mimo ukąszenia węża, dla nas zaś Jezus wywyższył samego siebie, abyśmy Go oglądając, zostali uwolnieni od ukąszenia węża, czyli szatana. Dla nich Mojżesz uczynił namiot doczesny, gdzie składali całopalenia i ofiary, aby oczyścić się ze swoich grzechów, Jezus zaś podniósł namiot Dawida, który upadł (por. Am 9,11; Dz 15,16), i zmartwychwstał. I powiedział Żydom: Jeśli zburzycie tę świątynię, którą widzicie, Ja w trzech dniach ją podniosę (por. J 2,19). Jego uczniowie zrozumieli, że mówi o swoim ciele, ponieważ gdy je zniszczyli, wskrzesił je w trzy dni. W tym to właśnie namiocie obiecał nam życie i przez niego odpuszczane są nam grzechy. Ten ich namiot nazwany jest doczesnym, ponieważ tylko krótki czas był używany, nasz zaś [namiot] jest świątynią Ducha Świętego na wieki.

12,9 (525,5–528,21) Chciałbym Cię przekonać, mój przyjacielu, o tym baranku paschalnym, dlaczego Święty nakazał go spożywać w jednym domu, a nie w wielu domach. Tym jednym domem jest Kościół Boży. Powiedziano jeszcze: *Nie będą go spożywać ani najemnicy, ani przybysze* (Wj 12,45). Kim są owi najemnicy i przybysze? To [zwolennicy] błędnych doktryn¹⁷, którym nie wolno spożywać paschy. Nasz Zbawiciel tak powiedział o nich: *Najemnik zaś, do którego owce nie należą, gdy ujrzy nadchodzącego wilka, opuszcza owce i ucieka* (J 10,12). Powiedziano jeszcze, żeby nie spożywać niczego surowego ani ugotowanego w wodzie (por. Wj 12,9). Jasno i wyraźnie chodzi tutaj o ofiarę

¹⁷ syr. ܡܬܠܝܬܐ ܕܡܬܠܝܬܐ, Parisot tłumaczy „diabolicorum dogmatum [sectatores]” (PSyr 1, 526); por. *Thesaurus Syriacus*, t. I, ed. R. Payne Smith, Oxonii 1879, kol. 1599.

składaną w Kościele Bożym, pieczoną¹⁸ w ogniu, a nie gotowaną ani składaną na surowo. Powiedziano jeszcze: *Tak będziecie go spożywać: biodra wasze przepasane, sandały na waszych nogach i laski w waszych rękach* (Wj 12,11). Te tajemnice istotnie są wspaniałe. Ten, kto spożywa prawdziwego baranka, Chrystusa, opasuje swoje biodra wiarą, obuwa swoje nogi w przygotowanie Ewangelii i bierze do ręki miecz Ducha, czyli Słowo Boże (por. Ef 6,14-17). Powiedziano jeszcze: *Żadna kość z niego nie będzie złamana* (Wj 12,46). To właśnie spełniło się w dniu Jego ukrzyżowania: połamali kości tych, którzy zostali ukrzyżowani z Nim, Jego zaś nie połamali. I powiedziano: *Aby wypełniło się słowo Pisma: Żadna kość z niego nie będzie złamana* (J 19,36). Powiedziano: *Niewolnik kupiony za pieniądze, gdy obrzezane zostanie ciało jego napletka, może spożyć paschę* (Wj 12,44). Kupiony niewolnik to grzesznik, który się nawrócił, nabyty krwią Chrystusa. Gdy obrzezał swoje serce ze złych uczynków, wtedy przystępuje do chrztu, czyli do wypełnienia prawdziwego obrzezania, zostaje włączony do ludu Bożego i ma udział w ciele i krwi Chrystusa. Jeśli powiedziano: *Spożywajcie go w pośpiechu* (Wj 12,11), to właśnie praktykuje się w Kościele Bożym: spożywa się baranka w pośpiechu z bojaźnią i drżeniem, w postawie stojącej, ponieważ należy się spieszyć, spożywając to życie, które przyjęto jako duchowy dar.

12,10 (527,22–532,18) Izrael obmyty został w środku morza w noc paschalną, w dniu zbawienia. Nasz Zbawiciel zaś obmył stopy swoich uczniów w noc paschy (por. J 13,1-15): [to jest] tajemnica chrztu. Trzeba Ci wiedzieć, mój przyjacielu, że tej właśnie nocy nasz Zbawiciel dał prawdziwy chrzest, ponieważ wtedy, gdy wrócił ze swoimi uczniami, było obmycie Prawa, którym kapłani dokonywali oczyszczeń, a o którym mówił Jan: Nawróćcie się z waszych grzechów (por. Mt 3,2). W tamtą noc ukazał im tajemnicę chrztu, czyli pasję swojej śmierci, jak powiedział Apostoł: *Współ z Nim zostaliśmy pogrzebani przez chrzest w śmierci i współ z Nim zmartwychwstaniemy dzięki mocy Bożej* (Rz 6,3-4; Kol 2,12). Wiedz zatem, mój przyjacielu, iż chrzest Jana nie zapewniał odpuszczenia grzechów, lecz tylko nawrócenie. Świadczą o tym Dzieje Dwunastu Apostołów, mianowicie gdy uczniowie pytali wezwanych spośród ludów i z Izraela, mówiąc im: czy zostaliście ochrzczeni? – ci odpowiedzieli: zostaliśmy ochrzczeni chrztem Janowym. Ochrzcili więc ich prawdziwym chrztem, czyli tajemnicą pasji naszego Zbawiciela (por. Dz 19,1-7). Również nasz Zbawiciel dał świadectwo o tym, mówiąc do swoich uczniów: *Jan chrzczył wodą, wy zaś chrzcić będziecie Duchem Świętym* (Dz 1,5). Wziąwszy wodę, nasz Zbawiciel wlał ją do naczynia oczyszczenia, wziął prześcieradło i przepasał swoje biodra, i zaczął obmywać stopy swoich uczniów. Gdy przystąpił do Szymona Piotra, ten powiedział do Niego: *Panie mój, Ty mi nogi myjesz? Nigdy nie będziesz mi nóg umywał*. Jezus mu rzekł: *Jeśli cię nie umyję, nie będziesz miał udziału ze Mną*. Powiedział do Niego Szymon: *Panie mój, nie tylko nogi moje, ale i ręce, i głowę*. Rzekł mu Jezus: *Ten, kto jest wykąpany, potrzebuje jedynie nogi sobie umyć*. I gdy umył nogi swoich uczniów, przywdział swoje szaty, zasiadł do stołu i rzekł im: *Oto wy nazywacie Mnie: nasz Nauczycielu i nasz Panie, i jestem nim. Jeśli więc Ja, wasz Nauczyciel i wasz Pan, myję wam nogi, o ileż bardziej wy powinniście myć sobie nogi jeden drugiemu? Pokazałem wam ten przykład, abyście czynili tak, jak Ja uczyniłem* (J 13,4-15). Dopiero gdy umył nogi swoim uczniom i zasiadł do stołu, dał im swoją Ciało i swoją Krew. Nie tak, jak u Izraelitów, którzy po spożyciu

¹⁸ syr. ܡܢ ܥܝܢܐ Pariset tłumaczy „igni assari” (PSyr 1, 526); ܐܠܐ „assavit”, por. *The-saurus Syriacus*, t. I, ed. R. Payne Smith, Oxonii 1879, kol. 1436. Baranek paschalny i Chleb eucharystyczny są pieczone i wypiekane w ogniu jak pierwociny składane w ofierze – por. M.-J. Pierre, *Aphraate le Sage Persan. Les Exposes*, t. 2: XI-XXIII, Sch 359, Paris 1989, s. 581, przyp. 8; por. P. Bruns, II, s. 307, przyp. 14.

paschy zostali obmyci w obłoku i w morzu, jak powiedział Apostoł: *Wszyscy nasi ojcowie byli pod obłokiem i wszyscy oni przeszli przez morze* (1 Kor 10,1).

12,11 (532,19–533,20) Te kilka słów przekonywania napisałem ci, aby odeprzeć [argumenty] żydów, ponieważ obchodzą oni święto paschy i ponawiają je, a przez to łamią przykazanie, gdyż tego nie wolno im. Budują arkę i skrzynię przymierza Pana, chociaż nie nakazano tego. Nie chcą zrozumieć tego, co powiedział prorok: *Nie będziecie już więcej mówić: „Arka Przymierza Pana!” ani o niej myśleć, ani jej wspominać, ani ją pragnąć, ani czynić nowej* (Jr 3,16). Jeśli zatem powiedział, żeby nie czynić nowej, żeby o niej nie myśleć ani pragnąć, to wiedz, mój przyjacielu, że ten, kto tak czyni, przekracza przykazanie. Jeremiasz dodał: *Synowie Izraela i synowie Judy złamali moje przymierze* (Jr 11,10). Na temat przymierza danego ludowi takie wydano świadectwo: *Zawrę z domem Izraela i z domem Judy nowe przymierze. Nie jak to przymierze, które dałem ich ojcom, w tym dniu, gdy ująłem ich za rękę i wyprowadziłem ich z ziemi egipskiej. Złamali bowiem moje przymierze i wzgardziłem nimi* (Jr 31,31-32). A jeśli mówią: „To o Izraelu i o Judzie powiedziano, że otrzymają nowe przymierze”, to ten, który nazwał Izrael wodzami sodomskimi i ludem Gomory (por. Iz 1,10), wezwał Abrahama, dał mu obietnicę, gdy mu błogosławił, mówiąc: *Imię twoje nie będzie już zwać się Abram, lecz będziesz nazywał się Abraham, ponieważ uczynię cię ojcem wielu narodów* (Rdz 17,5). I powiedział mu jeszcze: *W twoim potomstwie błogosławione będą wszystkie ludy ziemi* (Rdz 22,18).

12,12 (533,21–537,7) Ty zatem otrzymałeś przekonujące argumenty i będziesz mógł przekonać braci, synów Kościoła, którzy mają problemy z czasem paschy. Dla tych, którzy mają zdrowe poglądy¹⁹, łatwo to zrozumieć. Jeśli zatem zdarzy się nam dzień paschy, [dzień] męki naszego Zbawiciela, w pierwszym dniu tygodnia, zgodnie z Prawem powinniśmy go obchodzić dnia następnego, aby cały tydzień zachowany był w Jego męce i Jego chlebie praśnym, ponieważ po święcie paschy jest siedem dni chlebów praśnych aż do dwudziestego pierwszego [dnia]. Jeśli męka wypadnie innego dnia tygodnia, nie musimy się tym przejmować. Dla nas bowiem wielki dzień to piątek. Zgodnie bowiem z rachubą miesięczną dzień ukrzyżowania, gdy cierpiał nasz Zbawiciel i przebywał wśród umarłych, to noc i dzień piętnastego: od godziny szóstej w piątek aż do jutrenki pierwszego dnia tygodnia. W pierwszy dzień tygodnia, czyli szesnastego, zmartwychwstał, ponieważ o świcie czternastego spożył paschę ze swoimi uczniami zgodnie z Prawem Izraela. W ten to piątek, dnia czternastego, został osądzony aż do godziny szóstej i ukrzyżowany w ciągu trzech godzin. I zstąpił do umarłych w noc, która rozświetliła dzień piętnasty. I w dniu szabatu, czyli piętnastego, przebywał wśród umarłych. A w noc, która rozświetliła pierwszy dzień tygodnia, to jest szesnastego, zmartwychwstał i ukazał się Marii Magdalenie (por. Jn 20,11-18) i dwóm spośród uczniów, którzy szli drogą (por. Łk 24,13-32). Niech więc zrozumie ten, któremu zdarza się niepokoić na temat tych dni: o świcie czternastego nasz Pan obchodził paschę, jadł i pił ze swoimi uczniami. Jednak od chwili, gdy kogut zapiał, już więcej nie jadł ani nie pił, ponieważ pochwycili Go i zaczęli sądzić. I jak już ci to wyjaśniałem, dzień piętnasty, noc i dzień przebywał wśród umarłych.

12,13 (537,8–540,6) To, czego wymaga się od nas, to obchodzić święto co roku w odpowiednim czasie, pościć w czystości, modlić się wytrwale, gorliwie wychwalać, śpiewać psalmy jak przystoi, udzielać znaku i chrztu jak należy, strzec błogosławieństw poświęcenia w stosownym czasie i dopełnić wszystkich zwyczajów. Nasz Pan bowiem cierpiał

¹⁹ syr. ܫܠܡܝܬܐ Parisot tłumaczy „hi vero qui **sanae** sunt mentis” (PSyr 1, 533); ܫܠܡܝܬܐ „sanus”, por. *Lexicon syriacum*, ed. C. Brockelmann, Berlin 1895, s. 235.

i zmartwychwstał, i dlatego *już więcej nie umiera, a śmierć już nad nim nie panuje. Jeśli umarł, to umarł dla grzechu tylko raz, a że żyje, to żyje dla Boga* (Rz 6,9-10). I nas także, którzyśmy byli umarli, przywróci do życia razem z Nim. Jeśli więc tym się niepokoiimy, to martwmy się jedynie czternastym, a nie tym [świętem], które powtarza się co roku. Umiłujmy zachowywanie czternastego dnia każdego miesiąca i płacz w piątek każdego tygodnia. Zaprawdę trzeba, abyśmy we wszystkie dni tygodnia czynili to, co piękne przed Panem, naszym Bogiem. Tak więc przez to niewiele, co ci napisałem, chciałem ci dać takie przeświadczenie: nie chodziło o to, aby cię niepokoić dysputami na słowa, które nie przynoszą żadnego pożytku, lecz abyśmy z czystym sercem strzegli przykazań, świąt i pór codziennych zwyczajów.

Koniec mowy o święcie Paschy.

z języka syryjskiego przełożył Andrzej Uciecha – Katowice

Słowa klucze: Afrahat, synowie przymierza, język syryjski, święto paschy
Keywords: Aphrahat, Sons of the Covenant, Syrian language, Passover